БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

1925 чылда үндезилеттинген

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1969 ч.
ФЕВРАЛЬ
19
СРЕДА
№ 42 (7888).
Өртээ 2 көп.

Баштыңчының юбилейинге

Бистиң республиканың ыяш ажыл-агый чериниң бүгү республикада ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болур оюн төлептиг уткуп, беш чылдың дөртку чылының планын хуусаа бетинде күүседир талазы-биле тодаргай чугаалажып көргеш, бо 1969 чылдың социалистиг хүлээлгелерин алган.

Беш чыл планын бүгү көргүзүглер талазы-биле 1970 чылдың ноябрь 1-ге чедир хуусаа бетинде күүседир дээрзин ында хамыктың мурнунда чугаалаан. Бо чылга хамаарыштыр оларның алган хүлээлгелери болза:

Кол көргүзүглер талазы-биле планны декабрьның 20-ге чедир күүседир; 1969 чылда 2700 гектар черге чаа аърга-ыяшты тарып олуртур; пландан ажыр муң кубометр ыяшты белетээр; калбак херегледиң бараанныарын болгаш бүдүрүлгеге онаалгалыг кылыгларны 260 муң рубльге, ооң иштинде пландан ажыр 10 муң рубльге бүдүрер; 20 гектар черге кат-чимис садтарын тургузар; төөрүк сайын, катты, ыяштан чиг-этти 260 муң рубльге белетээр; тарып олурткан аърга-ыяш культураларының үрелбейн өзе бээриниң хуузун 2 хуу бедидер; 1969 чылда аърга-ыяш өртүнүң болу бээрин чогуур өйүнде илередип турганш, ол талазы-биле хемчеглерни өйүнде, эки түңнелдиг кылдыр чорудар; ине бүрүлүг ыяштардан бүрү-витамин далганын 30 тоннаны белетээр; беш чыл планын ёзугаар 500 ажылчыннарның өөредилгезин организастап, 300 ажылчыннарның мергежилин бедидер дээн сорулганы ёзугаар 1969 чылдың ол талазы-биле планын ажыр күүседириниң хемчеглерин алыр.

Бо социалистиг хүлээлгелерни ыяш ажыл-агый черлериниң бүдүрүлгелеринге чугаалажып турган алган болгаш ыяш ажыл-агыйның партия, ажыл-агый активиниң республика чөвүлел хуралынга бадылавышаан, Хакас областың ыяш ажыл-агый ажылдакчыларын социалистиг чарышка кыйгырган.

(БИСТИҢ КОРР).

ПАРТИЙЖИ ПРОПАГАНДАНЫҢ ТӨВҮ

Марксисчи-ленинчи теорияны ажылчы чоннарның ортузунга калбаа-биле пропагандалаарынче, ол революсчу өөредигни коммунистер болгаш партия кежигүнү эвестер ханызы-биле шиңгээдип алырынче бистиң партиявыс кезээде улуг кичээнгейни салып келген болгаш салып-даа турар.

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чылынга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның доктаалында бо талазы-биле мынчаар айыткан: «Маркстың — Энгельстиң — Ленинниң идеяларын хандыр пропагандалаары — ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң талазы-биле партия организацияларының идеологтуг ажылының үндезини болур. В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болурунга белеткенмишаан, партия организациялары бүгү коммунистерниң марксисчи-ленинчи өөредилгезиниң, революсчу теорияны коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң калбак массазының хандыр өөрениириниң талазынга ажылды күштелдирер ужурлуг».

Партия организацияларының политиктиг өөредилгени бедик идей-теоретиктиг деңнелдиг база эртемге үндезилээн, утка-шынарлыг кылдыр организастаар талазы-биле чорудуп турар хөй талалыг улуг ажыл-чорудулгазынга СЭКП райкомнарының болгаш ажыл-агыйларда чамдык парткомнарның чанында партия чырыдыышкынының кабинеттери чугула черни ээлеп турар. Олар партийжи пропаганданың эртем-методиктиг төвү болуп, пропагандистерге база лекторларга, илеткелчилерге, агитаторларга болгаш политинформаторларга доктаамал дузаны көргүзер, эргежок чугула сүмелерни бээр хүлээлгелиглер.

Бисте ындыг кабинеттерни шыырак билиглиг кадрлар-биле четчелээн, эргежок чугула техниктиг херекселдер, политиктиг литературалар болгаш эртем-методиктиг пособиелер-биле хандырган. Олар боттарының ажылынга колдуунда-ла партия организацияларында идеологтуг ажылдың эң дуржулгалыг кадрларын хөй-ниитичи ёзу-биле киириштирбишаан, партийжи пропаганданы калбартып турар. СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик, Тес-Хем, Улуг-Хем райкомнарының болгаш «Сүт-Хөл», «Чыраа-Бажы» совхозтарда болгаш өске-даа черлерде парткомнарның чанында чырыдыышкын кабинеттери марксисчи-ленинчи өөредилгени организастаар база массалыг пропаганданы калбартыр талазы-биле методиктиг төптер апарганнар.

Ылаңгыя СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик райкомунда эш Сапрыгин эргелекчилээн кабинет пропагандистер-биле ажылды эки тургускан. В. И. Ленинниң ажылдарынга теоретиктиг конференцияларны эрттирер талазы-биле тематиканы болгаш айтырыгларны тодарадып кылгаш, илеткел кылыр эштерге, дыңнакчыларга баш удур тарадып берип, эргежок чугула литератураны сүмелеп турар. Чоокта чаа Владимир Ильичиниң «Демократтыг революцияга социал-демократияның ийи тактиказы» деп номунга теоретиктиг конференцияны Чадаанага эрттирген. Ам улуг баштыңчының «Марксизм болгаш ревизионизм» деп ажылынга ындыг конференцияны белеткеп турар. Оон аңгыда ында партия чырыдыышкынының чамдык бөлгүмнеринге өөренир программаны, эргежок чугула сүмелерни ажылдап кылгаш, методиктиг чөвүлелге чугаалажып көрүп турар. Кабинет альбомнар, фильмоскоптар болгаш өске-даа көргүзүг материалдары, техниктиг херекселдер-биле хандыртынган.

СЭКП-ниң Тес-Хем райкомунуң чанында партия чырыдыышкынының кабинеди (эргелекчизи эш Тараачы) өөредилге чылының эгезинден бээр пропагандистерниң дуржулга солчуушкуннуг ийи семинарын эрттирген, методиктиг чөвүлел план ёзугаар ажылдап, ооң кежигүннери политиктиг өөредилгениң кичээлдеринге сайгарылгалар кылып, үш удаа үнүүшкүннерни кылган. Ооң-биле чергелештир бисте чамдык улуг ажыл-агыйларда парткомнар чанында хөй-ниитичи эге-биле ажылдаар партия чырыдыышкынының кабинеттери «Чыраа-Бажы» совхозтан өске черлерде кошкак ажылдап турар дээрзин чугаалаар херек.

Эрткен чылын «ҮТКА 25 чылы» совхозка тургустунган ындыг кабинет партийжи пропаганданы калбартыр, пропагандистерге болгаш агитаторларга методиктиг дуза көргүзер талазы-биле элээн эки ажылдарны кылып турган. Ынчалзажок амгы үеде совхозтуң дирекция чериниң (директор эш Лавриненко) конторазының чылыдар чери доңа бээрге ооң ажылдакчылары ону ээлепкениинден ол кабинет бодунуң ажылын соксаткан чорукту буруу шаап көөр херек.

Партия комитеттери чырыдыышкын кабинеттериниң ажылын башкарар, оларны пропаганда ажылының ёзулуг төптери болдурар дээш хөй чүүлдерин кылып турар болбайн аан. Ынчалзажок СЭКП-ниң Барыын-Хемчик, Бии-Хем райкомнарында партия чырыдыышкынының кабинеттери ам-даа чогуур негелдезинге чедир ажылдавайн турар. Ылаңгыя Барыын-Хемчикте ёзу барымдаалаан ындыг кабинет бар, ону дерип кылганы-даа шоолуг эвес, кылыр ажылы-даа тодаргай эвес деп, «Шынның» ол районда корреспондентизи редакцияга медээлеп турар. Партия чырыдыышкынының кабинеттери пропаганда ажылынга чугула рольду ойнаар хүлээлгелиг. Ынчангаш парткомнарның талазындан оларның ажылынче кичээнгейни улгаттырар, ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузар, оларда методиктиг чөвүлелдерниң ажылын идепкейжидер болгаш кол чүүл — пропаганданың дээштии болгаш идейлиг утка-шынарын бедидеринче оларның күжениишкиннерин угландырар ужурлуг.

Пропагандист кадрларның өөредилгезин, дуржулга солчулгазын организастаары, методиктиг дузаны көргүзери, оларны көргүзүг материалдары база техниктиг херекселдер-биле доктаамал хандырары — партия чырыдыышкынының кабинеттериниң бир кол чугула сорулгазы болур. Ооң-биле кады олар эң чугула теоретиктиг айтырыгларның болгаш идей-политиктиг ажылдың методиказының талазы-биле пропагандистерге, партия, совет болгаш ажыл-агый ажылдакчыларынга, интеллигенцияга лекцияларны, илеткелдерни, теоретиктиг конференцияларны, консультацияларны, семинарларны организастаар, литературалыг сайгарылгаларны белетээр хүлээлгелиг. Ылаңгыя чер-чер Советтеринге соңгулда кампаниязы чоруп турар амгы үеде бо хемчеглер улуг ужур-дузалыг. Ол ышкаш оларда партийжи библиотекаларның ажылын идепкейжидери, бедик шынарлыг библиографтыг сайгарылганы белетээри, номчулга конференцияларын организастаары эргежок чугула.

Партия чырыдыышкынының бо өөредилге чылы В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болурунга бүгү улустуң күжениишкиннинг байдалында эртип турар. Ынчангаш ол болза революсчу теорияны, ленинчи өөредигни коммунистер болгаш партия кежигүнү эвестер ханызы-биле шиңгээдип алырынга чугула үе-чада болур. Маңаа база бир улуг рольду партия комитеттериниң чанында чырыдыышкын кабинеттери ойнаар дээрзин утпас херек.

ВЬЕТНАМ УЛУСТУҢ БАЙЫРЛАЛЫ

Вьетнам чаа чыл — тэт — чоннуң эң-не хүндүлелдиг болгаш улуг байырлалы. Вьетнам чаа чыл перец ыяжының чечектелири-биле капсырлажып, частың эгелээнин демдеглеп турар. Чечектелген перец бүдүү — аас-кежиктиң болгаш менди-чаагай чоруктуң символу.

Февраль 16-да, ай календарын барымдаалап санаар чаа чылдың хүнүнде, демир-орукчуларның Культура төп бажыңынга москвачылар, Совет-вьетнам найырал ниитилелиниң кежигүннери байырлалга муң ажыг аалчыларны — найысылалдың дээди өөредилге черлеринде өөренип турар вьетнам оолдар, кыстарны, ВДР-ниң ССРЭ-де элчин чериниң дипломаттыг ажылдакчыларын чалап келдирген.

Вьетнамны деткиир Совет комитеттиң даргазы, ВЦСПС-тиң секретары **П. Т. Пименовтуң** бодунуң чугаазынга демдеглээни болза, чаа чыл байырлалын эки эрттиреринге бүгү барымдаалар вьетнам улуста бар. Совет Эвилелиниң улустарының болгаш бүгү депшилгелиг кижи төрелгетенниң акы-дуңма дузаламчызы база деткимчези-биле вьетнам улус эрткен чылда агрессорларга удур тулчуушкуннарга база бодунуң социалистиг төрээн чуртунуң тургузуушкунунга чугула чедиишкиннерни чедип алган.

Америк агрессорларга удур дайылдажып турар маадырлыг вьетнам улустуң эрес-дидимин болгаш чайгылыш чок турушту магадап турар бис деп, П. Т. Пименов чугаалаан. Совет кижилер ВДР-ниң чазааның болгаш Мурнуу Вьетнамның хостаарының Национал фронтузунуң чөптүг туружун шиитпирлиг деткип турар.

Вьетнам улустуң чөптүг хереэ тиилээринге быжыг бүзүрелдиг бис деп, оратор медеглээн. Чаа чылда күш-ажылга болгаш демиселге чаа-чаа тиилелгелерни акы-дуңма вьетнам улуска ол күзээн.

ВДР-ниң Совет Эвилелинде элчини **Нгуен Тхо Тянның** бодунуң чугаазынга медеглээни: кежээни организастааны болгаш бистиң чуртувустуң адрезинге чаагай сеткилди вьетнам улуска совет кижилерниң ханы эп-сеткил каттыштырылгазының болгаш найыралының илерели болур. Боттарывыстың төрээн чуртувустан ырак турзувусса-даа, Совет Эвилелинге чаңгыс аай улуг өг-бүледе чурттап турар кылдыр сагындырып келир-дир деп, ол чугаалаан.

Чаа чылды эгелевишаан, бистиң улустарывыстың аразында акы-дуңма найыралдың болгаш кады ажылдажылганың харылзааларының улам быжыкканын өөрүшкү-биле демдеглеп турар бис. Чаа чылда бо харылзаалар улам ыңай хөгжүүр дээрзинге бүзүрээр бис деп Нгуен Тхо Тян чугаалаан.

Вьетнам улус совет ажылчы чоннарның янзы-бүрү адырларда чедип алган тиилелгелеринге изиг байырын чедирип турар деп, элчин медеглээн. Бодунуң Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле совет улус бодунуң чуртунуң тургузуушкунунуң хереэнге, улуг Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чылының байырлалының белеткелинге улам улуг чедиишкиннерни күзеп турар бис деп, ол чугаалаан.

Мурнуу Вьетнамның хостаарының Национал фронтузунуң ССРЭ-де Доктаамал төлээлекчи чериниң баштыңчының хүлээлгезин күүседип турар **Чан Ван Ан** кежээге база чүве чугаалаан. Чан Ван Ан совет кижилерге изиг байырны чедирип, чаа чылда байыр чедиргени дээш, а ол ышкаш америк агрессияга удур демиселге чаа-чаа тиилелгелерни чедип алырын күзээни дээш өөрүп четтиргиишкиннерни илергейлээн.

Эш В. Ульбрихтиң Совет Эвилелинге чорааны

ГСЧП ТК-ның Бирги секретары, ГДР-ниң Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы эш Вальтер Ульбрихт СЭКП ТК-ның чалаанын ёзугаар Совет Эвилелинге калайы-биле кады дыштанып чораан. Дыштаныры доозулган соонда эш Вальтер Ульбрихт февраль 14-те Москва хоорайның кол архитектура-планнаашкын эргелелинге чораан. Найысылалды чаартырының планнары-биле, ооң архитектуразының айтырыглары-биле, хоорай ажыл-агыйын хөгжүдериниң перспективалары-биле танышкан. Эш Вальтер Ульбрихт Москваның чаа тудугларын көрген, тудугжулар-биле ужурашкан.

Эш В. Ульбрихт февраль 15-те СЭКП ТК-ның чанында Ниитилел Эртемнериниң академиязынга чораан. Аңаа академияның коллективиниң марксизм-ленинизмни хөгжүдер дээш ажылдап турар айтырыгларының дугайын эртемденнер-биле чүректиң ханызындан найыралдыг чугаалашкан.

Эш В. Ульбрихт ол-ла хүн «Күрүнениң Третьяков галереязының 1963—1968 чылдарда делгээн чаа чурук, скульптура, сиилбирлел чогаалдары» деп делгелге-биле танышкан.

Февраль 17-де СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң болгаш ГСЧП ТК-ның Бирги секретары, ГДР-ниң Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы эш В. Ульбрихтиң найыралдыг беседазы болган.

СЭКП ТК-ның Политбюрозу эш В. Ульбрихтиге алдар кылдыр шайлалга тургускан.

• • •

Февраль 17-де эш В. Ульбрихт чуртунче калайы-биле кады чаныпкан.

Эш Л. И. Брежневтиң эш В. Ульбрихт-биле ужурашканы

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев ГСЧП ТК-ның Бирги секретары, Герман Демократтыг Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Даргазы эш В. Ульбрихт-биле бо чылдың февраль 17-де ужурашкан.

Оларның аразынга чүректиң ханызындан найыралдыг беседа болган. Беседага Совет Эвилелинде, Герман Демократтыг Республикада социализм, коммунизм тургузуушкунун чугаалашкан, оларның аразында акы-дуңма дем каттыштырылгазын боттандырып турарынга сеткил ханыышкыны илереттинген, ийи чурттуң, ийи партияның аразында харылзааларны улам хөгжүдериниң чогуур айтырыгларын чугаалашкан, акы-дуңма социалистиг чурттарның аразынга хөй талалыг дем каттыштырылгазын калбартырынга, улам быжыглаарынга ийи таланың белени бадыткаттынган.

Эштер Л. И. Брежнев болгаш В. Ульбрихт делегей байдалының, делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чогуур айтырыгларын чугаалашкан, улустарның тура-соруунга чөрчүштүр Европаның айыылдыг берге байдалдыг болдурарының одаан тургузарынче чүткүлүн салып турар Барыын Германияның дайынзырак, өжээнзирек болгаш неонацистиг бөлүктериниң улам калчаалыг апар чыдарын демдеглээн. Чугаалашкан бүгү айтырыгларга бүрүнү-биле чаңгыс сеткилдиг туруштуун база бадыткаан.

Тайбын, демократия болгаш социализм дээш социалистиг чурттарның чаңгыс эвин быжыглаары, коммунистерниң, бүгү ажылчы чоннарның интернационалчы эп-сеткил каттыштырылгазын, чаңгыс эвин быжыглаары эң чугула сорулга деп, СЭКП биле ГСЧП-ниң санап турары беседага демдеглеттинген.

Соңгулдага уткуштур

ШУДУРГУ ИШ

Тываның өске-даа ажыл-агыйларында ышкаш, Кедээ ажыл-агыйның дуржулга станциязының салбырларында, фермаларында кыштаглаашкынның байдалы нарын, берге болуп турар, ынчалза-даа малчыннар, мал ажылының тускай эртемниглери малды кыштан хүр ажырарының болдунгу дег бүгү хемчеглерин ап турар.

Хадың-Аксы фермада партия эге организациязының секретары Михаил Момбей-оол ол фермада коммунистерниң, комсомолчуларның шудургу ажылдап турарын өөрүшкү-биле чугаалап орар.

— Хүнде-ле инек бүрүзүнге 4 кг чарбаны, 3 кг сигенни, 8 кг силосту, 4 кг саваңны берип турар бис, ынчангаш соок улуг-даа бол, хүнде-ле 2 тонна чедир сүттү база янзы-бүрү сүт продукциязын күрүнеге садар аргалыг болуп турар бис — деп, ол чугаалады. — Бистиң саанчыларывыс Нансыл-оол Өдекпен, Александра Ооржак, Долзатмаа Оюн, Көк-кыс Сырат-оол болгаш оон-даа өскелер эрткен ажыл-агый чылында эң бедик көргүзүглерни чедип алган болгаш бо-даа хүннерде кызымак ажылдап турар.

Саанчылар, кадарчылар мал чемин камныг чарыгдаарынче онза кичээнгейни салып турар.

— Амгы байдалывыс эки-ле харын, ынчалза-даа кончуг берге үелер ам келир болдур ийин — деп, кадарчы-даа, механизатор-даа Доржу Божурович Оюн чугаалап турар.

— Бистиң станцияның тускай эртемниглери малчыннар-биле быжыг харылзаалыг, өөредилге кичээлдерни-даа бистиң-биле чогуур үезинде үзүктел чок эрттирип турар — деп, хоочун хойжу Оюн Кашпык-Кара сорунтуг чугаалап орар.

Шынап-ла Хадың-Аксы ферманың ажыл-ишчилери-даа, Кара-Чырааның малчыннары-даа политиктиг болгаш зооветеринария өөредилгезинде бүрүн хаара туттунган болду. Ол өөредилгелер ажылдың чедиишкиннинг болурунга чогуур идигни берип, малды хүр кыш ажырарынче малчыннарны мееңнеп турар-дыр. Чүге дээрге, өөредилгени ажыл, амыдырал-биле холбаштырып турар.

— Бистиң Кара-Чырааның шээр малы барык-ла күскү хевээр деңгелдиг деп чугаалаар болза, хеерем чок — деп, Оюн Кашпык-Кара чугаалады. — Тереӊ оттуг шаттарны далбыйлап каан, ол дээрге карандылаан делгем одар-биле демей-ле. Дузалакчым Оюн Кызыл-оол-биле кады бир муң ажыг хойну кадарып турар мен. Хойларывыс мартта массалыг оолдап эгелээр. Малывыс чеми четчир. Чаш малды хүлээп алырынга белеткеливис бүрүн доозулган — деп, ол чоргаар чугаалаар болду.

Дуржулга станциязының дирекциязы, партия, профэвилел болгаш комсомол организациялары малчыннарның материалдыг болгаш культурлуг хандырылгазынче улуг кичээнгейни салып турар. Малчыннар, фермалар ажылдакчылары киноларны неделя санында көрүп турар. Лекцияларны, беседаларны үргүлчү кылып берип турар болгаш садыг хандырылгазын дыка эки тургускан.

Чер-чер Советтеринге ам болур соңгулдага холбаштыр агитас-массалыг ажылды калбарткан. Агитпунктулар ажылдап турар. Мурнакчы ажыл-ишчилери — инек кадарчызы Оюн Доржуну болгаш бирги салбырның эргелекчизи аныяк специалист Юрий Злыгостевти Дүрген кедээ Советтиң депутаттарынга кандидаттар, а мурнакчы саанчы Сара Дамбаны Таңды район Совединиң депутадынга кандидат кылдыр депшиткен. Ажыл-агыйның өске-даа мурнакчы кижилерин ажылчы чоннуң эрге-чагыргазының чер-чер органнарынга боттарының төлээлекчилери кылдыр адаан.

Дуржулга станциязының ажыл-ишчилери малды кыштан хүр ажырар дээш бүгү хемчеглерни ап, беш чылдың дөртку чылының планныг онаалгаларын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг бедик хүлээлгелерни алган ажылдап турарлар.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

ЧУРУКТАРДА: солагай талазында кадарчы **Д. Б. ОЮН** болгаш оң талазында бирги салбырның эргелекчизи агроном **Ю. М. ЗЛЫГОСТЕВ**, олар кайызы-даа Кедээ Советке депутаттарның кандидаттары.

А. СОДУНАМНЫҢ фотолары.

КЫШТАГЛААШКЫН — ШАЛЫПЧЫ ФРОНТ

Коммунистер чугаалажып көрген

Республикада мал кыштаглаашкынының байдалының дугайында СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы-биле холбаштыр, «Тээли» совхозтуң Бай-Тал салбырының коммунистери салбырда мал кыштаглаашкынының дугайында салбырның зоотехниги эш И. Очурнуң илеткелин дыңнап, чугаалажып көрген. Салбырның ажыл-ишчилери эрткен күзүн малга бээри-биле 900 тонна бөдүүн чемнерни, 325 тонна тараа аймаан, 100 тонна будук-бүрүнү белеткээн турган. Ынчалза-даа кыш берге болганының уламындан мал чеми эвээжеп, мал кыштаглаашкынының байдалы бергедеп келген.

Ону барымдаалааш, арткан мал чемин эң-не шыңгыы камналгалыг чарыгдаарын коммунистер шиитпирлээн. Тус-тус бригадаларда болгаш кодаңнарда малдың байдалын хынап көрүп, кайы бригадага азы малчынга мал чеминиң азы кандыг дузаламчы негеттинип турарын дораан илередип, херектиг чүүлдер-биле хандырарының хемчеглерин ап турар.

Салбырда хойнуң хөй кезии оолдапкан. Хойжуларның болгаш сакманчыктерниң кызырак кызыл күш-ажылының түңнелинде чаш мал менди дорутуп турар. Хойжулар Э. Серин-оол, С. Конгар, С. Очур-оол олар оңза кызымак ажылдап, бо берге үеде малдың чаш төлүн болгаш улуг бодун-даа менди камгалап алыр талазы-биле үлегерин көргүзүп турарлар.

Бар мал чемин малчыннарга үзүктел чок чедирип турар. Ону малчыннар чогуур норма ёзугаар, кончуг камналгалыг чарыгдап турарлар. Бо хүннерде малчыннарның боттарының амыдырал-хандырылгазының экижидеринге-даа чогуур кичээнгейни салган. Соңгулда-биле холбаштыр малчыннар ортузунга агитас-массалыг ажылдарны калбартып, лекция, беседаны доктаамал чорудуп турар.

Бүгү күштү малды менди кыш ажырарынче угландырып, болдунар бүгү-ле аргаларны дилеп турар. Мал ажылының талазы-биле дүн-хүн чок дежурныйлаашкынны салбырда тургускан.

М. ТАРЫН-БАЗЫР.

Кызымак ажылдап турарлар

«ҮТКА 25 чылы» совхозтуң Ак-Туруг салбырының девискээринде бо кыжын хар кылын дүшкен. Ынчангаш салбырның малчыннары малды менди кыш ажырар дээш, улуг күжениишкиннерни үндүрүп турарлар.

Ооң бир чижээ болза, Чаш-Тал фермазының малчыннарының ажыл-хереэ болур. Ында бызааларны инектерге чагыштырып азырап турар. 129 инек, 67 баш чаш бызаалар бар. Ферманың ажыл-ишчилери бо хүннерде олут-чыдын чок. Олар бо берге кыштан чаңгыс-даа баш мал оскунмас деп шиитпирлеп алган ажылдап турар. Ында ажылдап турар беш кижини хоочун кадарчы Моңгуш Дугар-оол удуртуп турар. Улуг инектерниң-даа, чаш бызааларның-даа ажаалда, чемгерилгезин шын таарыштырган. Ынчангаш амдызында фермада онза арып баксыраан мал чок.

Инек кажаазын хүннүң-не кургаглап турар. Инектерниң арганнарын чылыг кажаада тургузу азырап, шыырактарын чер одарынга туда кадарып, кодаңга ээп келирге чогуур немелде чемни база берип турар. Саваңны ылбырадыр хайындыргаш, өске чемнер-биле холааш, инекке берип, бүгү инектерге чүгле чылыткан сугну ижиртип турар.

Ш. ДЫРЫСКЫН-ООЛ.

«Тес-Хем» совхозта

Бо совхозта мал кыштагладыышкынының амгы байдалы эрткен чылдың бо үезинде турганындан дээре. Малчыннарның зооветөөредилгезин доктаамал чорударын чүрүмчүттүнген. Тускай эртемниглерниң малчыннар-биле кичээлдээр хүннеринде чүгле кичээлдер эрттирери-биле кызыгаарлаттынмайн, политинформацияны база кылып турар.

Малдың массалыг оолдаашкыны совхозтуң Берт-Даг салбырында эгелээн. Ында оолдаан 2500 хире хойнуң хураганнары, а Өртең сүт-бараан фермазында төрээн 20 ажыг инектиң бызаалары менди. Хойжулар болгаш фермалар ажылдакчылары бо чылдың мал кыштагладыышкынының чедиишкиннинг эрттирер дээш бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алгылаан. Совхозтуң дирекциязы малчыннарга керосин лампаларын, иңчеек кылыр киндисти чедирип берип турар.

Юбилейге уткуштур

Москваның Лихачев аттыг автозаводунуң Культура ордузунда уран чечен болгаш хроника-документалдыг фильмнерниң фестивалы ажыттынган, ону «Делегейни чаарткан кижи» деп адаан. Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болурунга ону тураскааткан. Фестивальдың баштайгы темазы — «Искраның канчалдыр кыва бергени», «Ленинниң үш чазы», «Партияның ийиги съездизиниң дугайында чугаа», «Партияның түгү» деп кинофильмнерни чыылганнар көрген. Мындыг кежээлерни айда-ла бир удаа эрттирер.

«Ильич Лондонда», «Аврораның адып үндүргени», «Ленин Смольныйда» болгаш өске-даа төөгүлүг база уран-чечен фильмнер-биле автозаводчулар таныжар.

* * *

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Дагестан салбырының төөгү, дыл болгаш литература институдунуң партбюрозу Махачкаланың Үшкү Интернационал аттыг пөс-таавы фабриказының парткому-биле кады улустуң ленинчи университедин бүдүрүлгеде тургускан. «Ленин — СЭКП-ниң баштыңчызы болгаш организакчызы» деп баштайгы лекцияны пөс-таавычыларның мурнунга институттуң директору профессор Г. Даниялов кылган. Улусчу университетте даг чурттуг херээженнер колдаан барык бүдүн чартык муң дыңнакчылар бар.

* * *

Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болурунга холбаштырган бот-тывынгыр уран чүүл фестивалының чаа үе-чадазының ажыттынышкынынга Хмельницкий областың Чемеровцыга районнуң бүгү суурларындан муң ажыг музыкантылар чедип келген. Областың улусчу талантыларының көрүлдези калбарып турар. Ыры коллективтериниң болгаш ыраажы бөлүктерниң чогаадыкчы чарыжы районнарда доозулган. Оларның эстафетазын ам хөгжүмчүлер хүлээп алган. Областың муң ажыг хөгжүмчүлери бо хүннерде боттарының уран мергежилин көргүзүп турар. Ленинчи фестивальдың аялгалары Подолияның бүгү район төптериниң сценаларында чаңгыланып турар.

* * *

Ростовтуң В. И. Ленин аттыг электровоз-септелге заводунуң инструмент цегиниң коммунистери В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болурунга белеткелдиң хүннеринде ленинчи школаны тургузарын саналдаан. Революсчу болгаш күш-ажылчы алдарлыг чаңчылдарлыг демир-орук транспортунда хоочун бүдүрүлгениң бүгү коллективи оларның эгелээшкинин деткээн. Маңаа, бурунгу демир-орук мастерскаяларынга, 1902 чылдың ноябрьда Ростовтуң демир-орукчуларының сураглыг ажыл соксадышкынын эгелээн. Ленинчи школаларның кичээлдериниң бирээзин ол болуушкунга холбаштырган. Революцияның ажыл соксадышкынынга киришкен хоочун кижилери аңаа илеткелдер кылыр.

(СЭТА).

ЛЕНИНДЕН ӨӨРЕНИР

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл оюнга белеткелдер талазы-биле биске кол орукту СЭКП ТК-ның «В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чылынга белеткел дугайында» доктаалында айтып турар. Кылыр ажылдарның калбак программазын, совет кижи бүрүзүнүң хүлээлгелерин ол документиде тодаргайлаан.

Байырлаалды демдеглээриниң эң эки аргазы—шиитпирлеттинмээн айтырыгларже кичээнгейни мөөңнээри болур деп, В. И. Ленин үргүлчү демдеглеп чораан. Харын-на ол угланыышкын-биле бистиң чурттуң ажылчы чоннарының чогаадыкчы ажылдары ам калбарып турар. Массаның күш-ажылчы көдүрлүүшкүнү, беш чыл планын 1970 чылдың ноябрь 7-ге чедир күүседир деп чүткүл — Ленинге чоннуң ынаанын, ленинчи чагыгларны күүседир дээш демиселге ооң идепкейлиинин илерели-дир.

Ынчангаш чоннуң маңаа холбашкан социалистиг чарыжы чер болганда, ооң иштинде Кызылда-даа эки түңнелдерни берип турар. Чижээ, хоорай үлетпүрүнүң ажылдакчылары беш чылдың эрткен үш чылдарының дургузунда бүдүрер ужурлуг үлетпүр продукциязын ажыр күүсеткен. Автомобиль транспортунуң, Кызыл хоорай Совединге хамаарышкан совхозтарның болгаш «Тере-Хөл» колхозтуң ажыл-ишчилери алган хүлээлгелерин ажыр күүседип ажылдап турарлар.

Хоорайның көдээ - ажыл-агый бүдүрүлгелериниң ажылчылери күрүнеге эът, сүт болгаш дүк садарының эрткен чылгы планын декабрь 1-де күүседипкен. В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болур оюнга алдар болдурган социалистиг чарышты калбартпышаан, хоорайның ажылчы чоннары ам кол кичээнгейни беш чылдың шиитпирлиг чылы — 1969 чылдың планнарын хуусаа бетинде күүседиринче угландырган.

Ажылдакчы кижи моральталазы-биле арыг, коммунизмге бердинген. Төрээн чуртунга, күш-ажылга ынак, ниитилел мурнунга хүлээлгезин медерелдиг ёзу-биле көөр, бодунуң хуу-даа амыдыралынга ак сеткилдиг, бөдүүн, биче сеткилдиг болур дээрзин В. И. Ленин өөредип чораан.

В. И. Ленинниң бодун алырга, ооң идеялары-биле бодун туттунуп чоруурунуң аразында чөрүлдээ чок. Ооң хуу амыдыралы хөй-нииити ажыл-чорудулгазы-биле тудуш холбаалыг. Амыдыралынга ол бөдүүн, биче сеткилдиг. Ооң канчаар чурттап чорааанын ап көрээли. Октябрь революциязының тиилээниниң соонда чазактың баштыңы турганш, ол мырыңай бөдүүн чурттап турган. Ол дугайында хөй барымдааларны көргүзүп болур.

Владимир Ильич, Надежда Константиновна, Ильичиниң дуңмазы Мария Ильинична—Ульяновтарның бо өг-бүлези бөдүүн бажыңга чурттап турган. Аңаа ажылдаарынга, биче када дыштанып алырынга эң-не эргежок чүгүла байдал бар турган. Чем кылыр черин көрээли. Ында ыяш-биле одаар бөдүүн плита, чүгле чемнениринге эргежок чүгүла аяк-таваак болгаш өске-даа савалар бар.

В. И. Ленин аажок бөдүүн кеттинер. Хандырылга талазы-биле чиңгелделерден ол шыңгыы ойталап чораан. Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң өске-даа ажылдакчылары-биле бир дөмей аъш-чемни чиир, кижилер аңаа өскелерден ылгалдыг хандырылга кыла бээрин үргүлчү соксадып каар чораан.

Бир-ле катап, Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң Херек эргелелиниң чери ооң ажылдакчыларынга бир вагон картошка үлеп турган. Даңзы кылгаш, көөрү-биле ону Владимир Ильичиге берген. Даңзыда бижээни: В. И. Ленинге — 2 пуд. Н. К. Крупскаяга — 1 пуд, оон өске ажылдакчыларынга база бир-бир пуд. Ленин бодунуң фамилиязының дужунда турган 2 деп санны 1 кыдыр эткеш, «Улус Комиссарларының Чөвүлелинде ажылдавайн турар» деп бижээш, Надежда Константиновнаның адын балап каапкан. Мону кижи ам кайгап бодаар, ынчалза-даа мындыг болган барымдаа-дыр.

В. И. Ленинниң биче сеткилдии бүгү чүүлдерден илдең. Чижээ, ооң эштериниң, чер-черде ажылдакчыларының чоруткан аъш-чем чүүлүн аңаа чедире бээрге, ол хаваан дүүпкеш, ол бүгүнү ол-ла дораан эмнелге черлеринче, уруглар бажыңнарынче чоруттуруптар.

В. И. Ленин ажылга база бөдүүн, биче сеткилдиг. Кады ажылдап турар өөрүнден бодун ылгалдыр көрбес дээш бүгү чүүлдерни ол кылып чораан. Биче сеткилдиг чорук кижини каастаар деп принципти ол эдерер. Бо дугайында мындыг бир чижек. Ынчаарда Кремльге одалга талазы четпес турган. Владимир Ильичиниң кабинединге чамдыкта соок-даа болу бээр. Оон буду доңмазын дээш, стол адаанга кидис чадып каан. Бир-ле катап, бодунуң кабинединге келгеш, Ильич көөрге, кидис орнунда адыг кежи чыткан. «Кым ынчаар чөпшээреди, чүге ынчаар кылганы ол» деп айтыра берген. Ооң-биле кады: ажылчыннарның өг-бүлези одаттынмаан бажыңнарда доңуп турда, меңээ ынчап турган херээ чүл дээрзин демдеглеп каан. Ынчангаш кабинет биеэги хевээр турзун деп негээн. Мындыг чижектер хөй.

Ленин дугайында А. М. Горький мынчап бижээн: «Чүве далдавас бөдүүн, арага, таакпы деп чүве билбес, эртенден дүнеге чедир нарын, аар ажыл кылып келир ол кижи бодунуң дугайында мырыңай-ла сагыш салып билбес, ынчалза-даа эштериниң амыдыралын көрүнгүрү-биле хайгаараар чораан». С. М. Киров: «Оон артык чүректиң ханызындан эки сеткилдиг кижини бистерден кым-даа көрүп көрбээн» дээн.

В. И. Ленинниң бөдүүнү болгаш биче сеткилдии —бүгү совет кижилерге үлегер. Ооң тургусканы Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле бистиң чуртта өндүр улуг үүлелерни бүдүрген, ол ылаңгыя чоннуң материалдыг болгаш культурлуг деңнелин көдүрер талазында онза илереп турар. 1913 чылдан 1967 чылга чедир ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның боттуг орулгазы 6,6, а тараачыннарныы (ажылдап турар бир кижиге онаажтыр) —8,5 катап өскен.

Бистиң амыдыралывыста ол улуг өскерлиишкиннерни көрбес, боттарының хуу эрге-ажыын ниитилелдиң эрге-ажыындан өрү көре бээр чамдык кижилерниң бистиң аравыста бары хомуданчыг. «Сельхозтехниканың» Таңды каттыжыышкынының начальниги турган эш Борисов хоорайга эң эки чаагайжыттынган бажыңга чурттап турза-даа, чүгле бодунуң дужун хараар сеткилдиг болганы-биле, хуу кижиден бажың садып алган. Оон ону күрүнениң акшазы-биле капитал септелгеге кирип, чаарткан, ынчангаш ындыг бажыңны смета ёзугаар септеп болурундан муң рубльди ажыр чарыгдаан. Борисовтуң ындыг ат-алдар, арын-нүүр чок үүлгедии дээш, ону ажылындан дүжүрбүшаан, партиядан үндүрген.

Коммунистиг партия ындыглар-биле эптешпес болгаш удуртукчунуң ат-алдарын партия үнелээр, ажылчы чоннарның санал-оналын шынзы-биле илергейлеп, коммунизм тургузуушкунунуң херээнге боттарының күштерин берип турар ажылдакчыларны партия үнелээр болгаш деткиир.

В. И. Ленин массалар-биле эң сырый харылзаалыг чораан. Массаның дуржулгазын ол өөренип, боду олардан өөренип, мурнакчыларны бүгү хемчеглер-биле деткиир турган. Ол дугайында дани чогаалчы, коммунист Мартин Андерсен-Нексениң мынча дээш солун: «Кым бүгүдеден угаанныг чораан Ленин аңаа кижилерниң чугаазын, оларның чүректериниң согуушкунун ээлдээ-биле дыңнап, олардан өөренип, оларның боттарын болгаш ажыл-херектерин йөрээп, бөдүүн кижи болгаш ооң күш-ажылы—амыдыралдың үндезини-дир дээрзин көргүзүп чораан».

В. И. Ленинниң масса-биле сырый харылзаалыының чамдык хевирлерин ап көрээли. Кижилер-биле ооң шуут харылзажыры, бүдүрүлгелерге, албан черлеринге, көдээ суурларга, бодунуң ажылдаар кабинединге болгаш чурттап турар бажыңынга ажылчы чоннар-биле чүректиң ханызындан чугаалажыры аңаа хамааржыр. Ажылчыннарны, келген тараачыннарны, эртемденнерни, албан-хаакчыларны, национал республикаларның болгаш даштыкы чурттарның төлээлерин ол чеже катап хүлээп албаан дээрил. Г. Димитров, М. Кашен, У. Галлахер, Сен-Катаяма болгаш делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң өске-даа шылгараңгай ажылдакчылары аңаа ужуражып чоргулаан. Бистиң кожавыс моол улустуң шылгараңгай оглу Сухэ-Баторну база Ленин хүлээп ап, ооң-биле чүректиң ханызындан сеткил-биле чугаалашкан.

Ленин дугайында шылгараңгай ажылдакчыларның сактыышкыны хөй. 1924 чылда Бакуга партия клуву ажыдып турда, С. М. Кировтуң чугаалааны: «Ленин кезээде ээлдек болгаш билдингир. Ажылчыннар болгаш тараачыннар-биле мырыңай оонак чүүлдерниң дугайында ол үр чугаалажып билир. Бистиң дайзыннарывыс безин ону магадаар турган. Кижи төрээгетенни оортан артык кым-даа билбес турган, ынчангаш ооң революсчу дидим чоруун чүгле ооң-биле тайылбырлап болур».

В. И. Ленин аңаа янзы-бүрү информацияларны берип турган кижилер-биле хөй чагаалажып турган. 1917 чылдан 1923 чылга чедир ооң бижип турган чагааларының, телеграммаларының чүгле парлаттынганы безин элээн каш муң болуп турар. Олар В. И. Ленинниң чогаалдарының сөөлгү үндүрүлгезинде 10 том болган.

Мынчангаш масса-биле харылзааны быжыглаары партия организацияларының хандамырындан тудуш херээ болур. Эртемниг коммунизмниң идеяларын пропагандалаарынга, коммунистиг партияның иштики болгаш даштыкы политиказын тайылбырлаарынга хөй масса пропагандистерден, агитаторлардан аңгыда, удуртукчу кадрларның боттарының киржири улуг ужур-дузалыг. Массаның мурнунга боду-биле чүве чугаалап, оларга салдар чедирери политикага улуг чүгүла деп, Ленин удаа-дараа айтып чораан. Владимир Ильич боду чоннуң мурнунга бо-ла чүве чугаалай бээр чораан. 1917 чылдың октябрьдан 1922 чылдың ноябрьга чедир В. И. Ленин чоннуң мурнунга 300 ажыг катап чүве чугаалаан.

Кызыл хоорайның партия организациялары Ильичиниң бо талазынче база кичээнгейни салыр ужурлуг. Ажылчы чоннарның мурнунга политиктиг болгаш эртем-тайылбырлыг, өске-даа темаларга лекциялар, илеткелдер кылырын боттарының партийжи хүлээлгези кылдыр көрүп турар кадрлар бисте бар. Чижээ, респотребсоюзтуң АТК начальниги эш П. Маслов бодунуң коллективинге үр үе иштинде пропагандистеп турар, ол ында политшкола удуртукчузу, дыңнакчыларга кичээлди неделя санында кылыр, марксичи-ленинчи теорияны шиңгээдип алыр талазы-биле оларга идепкейлиг дузалап турар. Пассажир автобүдүрүлге эргелелиниң кол инженери эш Поламарчук бодун эки пропагандист кылдыр көргүскен. № 5 школаның директору эш Толстикова — мергежилдиг лектор.

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл оюнуң хүнүнче бистиң чуртувус хүннүң-не чоокшулап бар чыдар. Аңаа белеткел-биле холбаштыр улуг баштыңчының дугайында үстүнде чугаалаанывыс чүүлдерни чоннуң ортузунга пропагандалаар талазынче улуг кичээнгейни салыр ужурлуг бис. Ленинниң теоретиктиг ажылдарын хүн бүрүде өөренири, ленинчи бедик негелделерге дүүштүр ажылдың стилин болгаш методун сайзыраңгайжыдары — бистиң кол сорулгавыс.

П. КИСЕЛЕВ,
СЭКП Кызыл хоорkомунуң бирги секретары.

Челябинск областа Юрюзанның механика заводунуң бүдүрүп турар соодукчулары эки, ынчангаш оларны чоннуң хереглээри улам көвүдеп турар.

ЧУРУКТА: шеңелде станциязында соодукчуларның ажылдаарын контролёр Тамара Бочкарёваның болгаш Лина Первухинаның хынап турары.

Б. КЛИПИНИЦЕРНИҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Ассортимент, шынар

Амыдырал хандырылгазы

Тыва АССР-ниң чонунуң амыдырал хандырылгазының министерствозунуң партия, ажыл-агый активиниң хуралынга 1968 чылда кылган ажылдың түңнелиниң болгаш бо чылдың сорулгаларының дугайында илеткелди министр Х. Л. Даржаа кылган.

Беш чылда республикага амыдырал хандырылга черлериниң талазындан чоңга ачы-дуза чедирери ниитизи-биле 3 катап, а көдээ черлерге 5 катап өзери көрдүнген. Беш чылдың үшкү чылында чонга ачы-дуза чедирериниң планын республиканың амыдырал хандырылга бүдүрүлге черлери 105 хуу күүсеткен. 1967 чыл-биле деңнээрге 32,6 хуу өскен болгаш 14 бүдүрүлге черлери ажыглалга кирген. Ол дээрге чоннуң амыдырал хандырылгазын экижидеринге биче эвес салыышкын болур.

Кызылдың дааранылга фабриказы, Ак-Довурак, Туран хоорайларның амыдырал хандырылга комбинаттары продукция бүдүрериниң болгаш саарарының талазы-биле өскелерден дээре болган. Кызылдың дааранылга фабриказының коллективи, социалистиг чарышты бедик деңнелге калбарткаш, эрткен чылын багай эвес түңнелди чедип алган. Ак-Довурактың комбинады эрткен чылдың үшкү, дөрткү кварталында бедик бүдүрүкчү көргүзүглери дээш, Министерствонуң, профэвилел обкомунуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган. Ол комбинат ачы-дуза чедирериниң чыл планын 1968 чылдың ноябрь 1-де күүсеткеш, ам бо чылдың марттың ажылын кылып турар. Комбинаттың ажыл-ишчилериниң ортузунга социалистиг чарышты ында профэвилел организациязы эки организастаан. Цех, бригада, ажылдакчы бүрүзү социалистиг хүлээлгелиг, ооң күүселдезиниң түңнелин үндүрүп, көргүзүг самбыраларынга бижип турар.

Амыдырал хандырылга бүдүрүлгелеринде мурнакчыларның саны чыл келген тудум көвүдеп орар. Оларга Самагалдайда Полина Бадын, Чооду Тыртый, Сарыг-Септе коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы Семен Медведев, Елизавета Двоеглазова, Эрзинде Имма Сотпа, Шагаан-Арыгда Хүргүлек Сюрюн, Кызылда Артем Руслан, Степанида Чечеткина, коммунистиг күш-ажылдың бригадазының бригадири Нина Кураева болгаш өске-даа хөй-хөй мурнакчыларны адап болур.

Ооң-биле чергелештир ажылда ам-даа четпестер барын илеткелчи болгаш санал бергеннер демдеглээн. Продукцияның шынары куду болуп турарындан чоннуң чагыг, негелделерин ам-даа чедир хандырбайн турар. Ынчангаш амыдырал хандырылга черлериниң ажылынга чоннуң чөптүг шугумчулелдери болганчок үнүп турар. Ылаңгыя көдээ черлерге ачы-дуза көргүзүглерин калбартыры шушпең байдалда. Кол чылдагааны бар аргаларны чогууру-биле ажыглавайн турарында.

Күш-ажылдың чаа аргаларын шиңгээдип алыр, мурнакчы арга-дуржулганы нептередир, ажылдакчы бүрүзүнге таарымчалыг байдалды тургузар ажылдарны тус-тус черлерде администрация, партия, профэвилел, комсомол организациялары ам-даа четпес организастаан. Чаартыкчы саналдарны киирбейн турар. 1968 чылда чүгле 4 чаартыкчы саналдар кирген.

Бо чылдың баштайгы айының түңнели өөрүнчүг эвес. План чүгле 83,1 хуу күүсеттинген, а бараан саарылгазы оон дора болган. Кварталдың арткан айларында бүгү-ле хемчеглерни албас болза, хожудаашкындан адырлыры бергедээр.

Көдээниң ажыл-ишчилеринге, ылаңгыя фермаларда, ыраккы одарларда малчыннарга ачы-дуза чедирерин үндезини-биле экижидип, бо талазы-биле дуржулгалыг Туран, Сарыг-Сеп комбинаттарының ажылын өске черлерге тарадыр хемчеглерни алыры чүгүла. Амыдырал хандырылга черлериниң салбырларын, көжүп чоруур пункттуларын ажыдар ажылдарны шудургузу-биле калбартырын чедип алыр херек. Бүдүрүлге черлериниң бир чүгүла сорулгаларының бирээзи ассортимент көвүдедип, продукцияның шынарын бедидери болур. Чагыг ёзугаар, айыткан хуусаазында, чагыкчыга эптиг кылдыр ажылды бүдүрерин чедип алыр херек.

Амгы үеде 300 ажыг ажылдакчылар коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп бедик атты чедип алыр дээш социалистиг чарышка киржип турар. 65 кижи ол бедик атты чедип алган. 80 кижи «Социалистиг чарыштың тергиини» демдек-биле шаңнаткан. Амыдырал хандырылга ажылдакчыларының ортузунга масса-политиктиг ажылдарны бүгү тала-биле ам-даа экижидери негеттинип турар.

Амыдырал хандырылга черлериниң активи бо чылдың социалистиг хүлээлгелерин база чугаалажып көрген. Беш чылдың дөрткүзүнүң планныг сорулгаларын чедиишкинниг күүседир, В. И. Ленинниң төрүттүнгенинден бээр 100 чыл оюн төлептиг ужуражыр дээш, амыдырал хандырылганың ажылдакчылары бүгү күжүн үндүрерин илеткелчи болгаш саналонга киришкеннер илергейлээн.

А. КОЛ.

Сакманщиктер херек

Хойжунуң ажылы белен эвес ажыл, ылаңгыя оолдаашкын үези эң харыысалгалыг. Ол үеде сакманщиктер онза негеттинип келир.

Бо чылын «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң чамдык хойжуларында сакманщиктер быжыглаттынмаан. Чижээ, Иштии-Хемниң Кара-Чыраа хойжуларында мынчага сакманщиктер чок. Амгы үе кайда-даа хойнуң массалыг оолдаашкыны.

Ынчангаш совхозтуң аныяктары малчыннарга дузалажып сакманщиктеп келирин хойжулар манап турар.

К. КОМБУ.

НОМЧУКЧУЛАРНЫҢ ЧАГААЛАРЫНДАН

Тес-Хем районнуң Шуурмакта көдээ клуб культураның одаа болур хүлээлгезин күүсетпейн турар. Сөөлгү үеде клубтуң шоочалыг турары көвүдээн.

1968 чылда 5 киномеханик солушкан. Ооң чылдагааны кадрларны чурттаар бажың-биле хандырбайн турарында. Амгы аныяк механик Новосибирскиниң профтехучилищезин эрткен чылын дооскан, ол амдыгаа чедир бажыңнар эргип хонаттап чоруур.

Декабрь 31-де өрт болганының ужурунда бо чаа чылдың уткулгазын безин клубка эрттирбээн. Клубтуң ажылын сегидер талазы-биле Шуурмакта үлетпүр комбинадының дирекциязы, районнуң киночетки дирекциязы, Самагалдай көдээ Совет хемчегни алырын идегедивис.

Ч. Шаравии.

* * *

Мөңгүн-Тайга районнуң Мугур-Аксы суурунда чаңгыс чунар-бажың бар. Эрткен чылын ажылдап турган, чурттакчыларның талазындан хомудал-даа турбаан. 1969 чылда чунар-бажың ажылдавастаан, кара шооча хаалгадан дүштестээн.

Чунар-бажыңның ажылдавас чылдагааны оттулар ыяш чогунда. Колхозта техниканы багай ажаап, хайгаарап турарындан хүнде чүгле 2—3 машина шимчеп, оттулар чүүлдү сөөртүрүнге олар четтикпейн турар. Ынчангаш колхоз баштаар чери, ында көдээ Совет чоннуң культурлуг негелдезинче сагыш салыр үе келген.

Х. Майдан-оол.

* * *

Бус-биле изидер чунар-бажыңның ажыглалга киргенинге ак-туругжулар аажок өөрүп турган. Ынчалза-даа сөөлгү үеде ооң суу соок, бус чок болур апарган.

Чунар-бажыңның ажылдакчызы Сарыг-Лама бодунуң шыдаар шаа-биле хемчеглерни ап турар. А чунар-бажыңның соок болуру Сарыг-Ламаның буруузу эвес, а дирекция черинниң боттуг хемчег албайн турарында.

К. Комбу.

Улуг-Хем, Ак-Туруг.

* * *

«Чыраа-Бажы» совхозтуң Хорум-Даг салбырынга почта салбырын тургузар дугайында дилегни Хорум-Дагның чурттакчылары Чөөн-Хемчик районнуң харылзаа белдиринге каш удаа кылган. Адактың сөөлүнде 1968 чылдың декабрь эгезинде Чадаанадан бир дарга келгеш: почта салбыры турар бажыңдан дерип кылыңар, салбырны ажыдар бис — деп аазаан.

Көдээ Совет конторазының улуг өрээлин ыяк дерип белеткеп каан. Оон бээр 2—3 ай эрткен. Чадаанадан кээрин аазаан даргалар читкен, хорум-дагжылар маңзывышаан.

Г. Хирбээ.

ЧОГААЛЧЫНЫҢ ОРУК ДЕМДЕГЛЕЛИ

Мөңгүн-Тайга

Салчак ТОКА

(Эгези № 40 «Шында»).

„МӨГЕН-БҮРЕН» колхозтуң даргазы Хертек Өткек-оол кижи ортузу четкен, сыны узун эвес болза-даа, тырың, хүрежип чорааны илдең. Борбак хүрең арынныг, «чааш шырайлыг» эш. Бодунуң колхозунуң төөгүзүн ол коптарып эгеледи. Шаптыктавазын бодааш, чугаазын үзе кирбейн-даа, дыңнап олур мен...

Угум — Шуй чурттуг кижи мен. Ававыс хөй уруглар божаан, колдуунда-ла оолдар. Болбаазын эмчи-домчу турган эвес, уруглар болганчокта-ла өлгүлей бээр турган. Бо шагда болза, эмчи, ооң болбаазын эм-таны амыр чүве ышкаш чүл моонар. Ол шагда ырак-узак Шуйга ламалар-даа, хамнар-даа эндерик турган. Уруглары ызырынмас боорга, авам Аспан хамга чеде берген, сүме айтырган-дыр.

— Уругларым ызырынмас, болганчок-ла чок апаар, чүү деп кончуг чоор, хайыраатым?—деп айтырган.

— Билдингир-дир. Оолдарның ызырнырынга дузалыг эки сүмеден кадайн. Ооң орнунга, хээлизинге сөп салбас болзуңза, чүү-даа болбас.

— Менде чүнүң сөңү боор, ындыг-даа болза, чаңгыс өшкүм бар, оомну мындаагыларга сөңнеп болур-ла мен ийнен.

— Ол-даа болза олча, дораан экклээр сен, мегеледиң халак, ынчаар болзуңза, бодуну дораа-ла чип каар мен, билдиң бе, кулугур, хи-хи-хи —деп, чаза каттыргаш, өшкүдег дешкилеп үнген.

— Оо, силерниң айылдып каан чарлыыңардан кайын-на эртер мен, буянныг чарлык эдер болзуңарза, аазаан өшкүмну дораан-на чедип экклээр болгай мен аан!

— Бээр таптыг дыңнап олур! Ам болур оглуңну таарымча чок, чижээ, Өткек-оол дээн янзылыг ат-биле адап ал. Бир тээ ол ындыг аттыг болганда, ону аза-бук-даа тоовас!—деп хам ыыттааш, база-ла катап самнап, далбыр-дулбур кылдыр ээреннерин коңгурадып каан.

— Мээң дириг артып калганымны хамның алгап-йөрээнинден болган эвес, харын Совет эрге-чагырганың ачы-дузазында, ооң чорудуп берген болбаазын эмчилеринде дээр мен, ол-даа билдингир. Бүдүүлүк шагда ачам, авам багай аттыг кижини аза-бук кайын тоор деп бодааш, Өткек-оол деп алганының төөгүзү ол-дур ийин—дигеш, Хертек каттырып каан. Ам дээрге амыр чүве ышкаш чүл. Биче-ле аарый бээрге, чок болза Кызыл-Мажалык, чок болза Тээлиниң эмнелгезинге чедире бээр. Бо шагда эмчи, ооң болбаазын эми чок чер кайда боор. Ырак-узак Кызыл-Хаяда безин тускай эмнелге бажыңныг, фельдшер болгаш акушерка эмчилиг-дир бис.

КОЛХОЗ тургустунгандан бээр малыңар ийи катап өскен, чоннуң амыдыралы, культуразы-даа илези-биле сайзыраан дээриңер канчап-даа шын, эш Хертек, мөген-бүренчилерниң амыдырал байдалының сайзырааныны, таныттынмас болганың оон өске кандыг чижектер-биле тодарадыр деп силер?

— Мөген-бүренчилерниң культура, чуртталга, амыдыралындан чамдык чижектерден алырга-ла ол илдең. Эрткен чылын бистиң сумуга төрүттүнген уруг саны үжен үш, а өлген кижи ийи болган, ооң иштинде бирээзи 80 ажыг харлыг ирей, назы четкеш мөчээн кижи-дир ийин. Он сес чаа өг-бүле немешкен, чарылган өг-бүле чаңгыс-даа чок. Чедиден он алды харга чедир уругларны школада бүрүн хаара туткан, өөредип турар бис. Бо чылын артында сес чыл школазын ажыдып алдывыс. Дээди болгаш ортумак эртем дээш, хөй уругларывыс Мугур-Аксында, Тээлиде, Кызылда болгаш өске-даа хоорайларда өөренип турар болгай, дарга!—деп Чамый чоргаарланып чугаалааш:— өскезин сен чугаалап көрем, эжим дээнзиг, Өткек-оолче көргеш, ыттавайн баарды.

— Чоокта чаа тос ай түңнелин үндүргеш, колхозчу бүрүзүнүң айда алыр ортумак шалыңнын түңнеп көөрүвүске 116 рубль азы өг-бүледе ашаа-кадайы ийилээн 220 рубль алыр болду—деп оозу чугаалай берди.

— Устав ёзугаар хуузунда малы база-ла бар ийнен?

— Чугаажок болгай аан. Чижээ, хойну — малывыстың кол адырын ап көрээл. Устав ёзугаар колхозчу өг-бүле бүрүзү 29 хойлуг, беш сарлыктыг, бир аъттыг. Амыдыралы дээрге, чижеглеп чугаалаарга, хөөрээн сүт-ле...

— Бодуңар көргей-ле силер дарга, Коммунистиг намның, Совет чазактың ачызында шаандакы мөген-бүренчилер аас-кежиктиг болган. Аваазындан төрүттүнгенинден бээр 100 чыл оюн уткуп турарывыс В. И. Ленинниң коржаа болгаш национал айтырыгларының дугайында номналдарының ботталып турарының чижээ бистер, мөген-бүренчилер-дир бис— деп эш Шырап, партком секретарының сөзү болганда, өөрүнүң чугаазын түңней шаап кагды.

— Кыска илеткелиңерге-даа мөген-бүренчилерниң ажыл-тежээлиниң дугайын тодазы сүргей чугаалап бергениңерге четтирдим. Чедиишкин улуг-ла-дыр, ол дугайында кымга-даа маргылдаа, чигзиниишкин кайын турар. Малчыннарның байдалы-биле таныжкаш, Мөген-Бүренниң дугайында билиглии улам алгыдып ап болур ийнен.

АЖЫЛ-АГЫЙЫВЫСТЫҢ улам өзүп, амыдыралывыстың чыл эрткен тудум-на сайзырап олурары чугаажок болза-даа, чуртувустуң байлаан экп-ле ажыглап шыдавайн турарывыс база-ла чажыт эвес болдур ийин — деп колхоз даргазы демдеглээш, шала соксай хона берди. Өөрү даргазынга ушкажып:—Ийет-ийет — деп кагды.

— Тодаргайлаарга кандыг-кандыг курлавырларны ажыглаваан силер, Мөген-Бүренде малдан өске кандыг байлак барыл?

— Малывыстың баш саны чыл бүрүде көвүдеп олурза-даа, шынары куду, бойдустуң аайы-биле чоруур боордан кадына, кижиниң холу, угааны ону сайзырадырынга шоолуг-ла халдаваан. Күрүнеге садып турар продукциявыс кончуг-ла эвээш, шынары чавыс.

— Бистиң «өөренип калган» чаңчылывысты барымдаалавайн, он-чээрби тонна сигенширбиштин белеткеп ап турарлар кайы көвей болгай. Чижээ, Нортай Минчей 6 тонна сиген белеткеп алгаш, өскелер мишкаш. Үш-дөрт хонуктуң шуурганында хойларын куруг тургуспайн, сигенни, холушкактыг чемни оларга каап берип турар-дыр. Эрткен чылын ол 100 хойдан 96 хураган алган, а кожаларының